

การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย*

THE DEVELOPMENT OF THE LUANG PHOR PHRA SAI LEARNING
CENTER SYSTEM (WAT PHO CHAI), NONG KHAI PROVINCE

พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมโม (คำเพชรดี)

Phrakoosamu Hatthaporn Piyadhammo

สมชัย ศรีนอก

Somchai Srinok

พระมหาสมบุญ สุธมโม

Phramaha Sombun Suthammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: hatthphrkhaphhechrdi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส จังหวัดหนองคาย 2) ประเมินความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส จังหวัดหนองคาย 3) พัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส จังหวัดหนองคาย 4) ทดสอบการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส จังหวัดหนองคาย 5) ประเมินและรับรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิของการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยมี 5 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 34 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส มี 5 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ ด้านแหล่งการเรียนรู้ ด้านการบริการ และด้านเครือข่าย 2) ประเมินความต้องการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.56 และอยู่ในระดับมากที่สุดในทุก ๆ ด้าน 3) การวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาสังเคราะห์สร้างระบบ วัดโพธิ์ชัย 5S SYSTEM ประกอบด้วย ส ที่หนึ่ง คือ สร้างสรรค์ ส ที่สอง คือ สารระ ส ที่สาม คือ สงบ ส ที่สี่ คือ สติ ส ที่ห้า คือ สำนึก 4) การทดลองใช้กิจกรรม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การมีศูนย์การเรียนรู้ภายในวัดเหมาะสม กิจกรรมมีประโยชน์ต่อประชาชนที่เข้าร่วม และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน กิจกรรมมีความหลากหลาย และสามารถเลือกทำกิจกรรมได้ตามความต้องการ 5) การประเมินและการปรับปรุง

* Received: 21 October 2024; Revised: 13 December 2024; Accepted: 16 December 2024

ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนา, ระบบศูนย์การเรียนรู้, หลวงพ่อพระใส, วัดโพธิ์ชัย, จังหวัดหนองคาย

Abstract

This research article aims to: 1) study the body of knowledge regarding the development of the Luang Pho Phra Sai Learning Center system in Nong Khai Province, 2) assess the needs related to the development of the Luang Pho Phra Sai Learning Center system in Nong Khai Province, 3) develop the Luang Pho Phra Sai Learning Center system in Nong Khai Province, 4) test the developed system of the Luang Pho Phra Sai Learning Center in Nong Khai Province, and 5) evaluate and certify the quality of the developed system by experts. This study is research and development (R&D), conducted in five steps. The sample group consisted of 34 participants who joined the activities.

The research findings revealed that 1) The body of knowledge regarding the development of the Luang Pho Phra Sai Learning Center system encompasses five aspects: management, infrastructure, learning resources, services, and networking. 2) The needs assessment indicated that the overall demand was at a high level, with an average score of 4.56, achieving the highest level across all aspects. 3) Data analysis and synthesis led to the creation of the "Wat Pho Chai 5S SYSTEM," which includes the following components: S1 – Creativity, S2 – Substance, S3 – Serenity (สงบ), S4 – Mindfulness, and S5 – Awareness. 4) The trial implementation of the activities showed that the overall suitability was high. The learning center was deemed appropriate, the activities were beneficial to participants, practical for daily life, diverse, and customizable based on participants' needs. 5) The evaluation and improvement process revealed the highest overall quality. When assessed by individual aspects, the order of importance was as follows: usefulness, suitability, accuracy, and feasibility.

Keywords: development, learning center system, Luang Pho Phra Sai, Wat Pho Chai, Nong Khai Province.

บทนำ

ภาคอีสานของประเทศไทยเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งกำเนิดและที่พำนักของ “พระดี” ซึ่งหมายถึงพระสงฆ์ผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านวิปัสสนากรรมฐาน และเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ พระวิปัสสนาจารย์สำคัญหลายท่าน เช่น พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และหลวงปู่ขาว อนาลโย ล้วนถือกำเนิดหรือพำนักเพื่อปฏิบัติธรรมในดินแดนแห่งนี้ ความสำเร็จในทางธรรมของท่านเหล่านี้ สะท้อนถึงความมั่นคงในศรัทธาปสาทะที่ชาวอีสานมีต่อพุทธศาสนา นอกเหนือจาก “พระดี” แล้ว ภาคอีสานยังเป็นที่ตั้งของปูชนียสถานและวัตถุสำคัญทางพุทธศาสนามากมาย แสดงถึงความศรัทธาอันแรงกล้าของชาวอีสานต่อพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน หากกล่าวถึงภาคอีสานตอนเหนือ หนึ่งในสัญลักษณ์แห่งศรัทธาที่ไม่อาจละเลยคือ “หลวงพ่พระใส” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวอีสานเคารพนับถืออย่างยิ่ง

หลวงพ่พระใสเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในอาณาจักรล้านช้าง โดยมีตำนานเล่าขานว่าสร้างขึ้นโดยพระธิดาสามพี่น้องของกษัตริย์ล้านช้าง ทั้งสามพระองค์ร่วมกันสร้างพระพุทธรูปสามองค์เพื่อเป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ และตั้งชื่อพระพุทธรูปตามพระนามของตนว่า “พระเสริม” “พระสุก” และ “พระใส” พระพุทธรูปทั้งสามถูกประดิษฐานไว้ที่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของล้านช้าง พระพุทธรูปเหล่านี้เป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงของชาวล้านช้าง สะท้อนผ่านการอัญเชิญไปเก็บรักษาอยู่ที่ปลอดภัยในยามศึกสงคราม และจะนำกลับมาประดิษฐานเมื่อบ้านเมืองสงบ ตัวอย่างเช่น เมื่อกองทัพไทยยกทัพไปตีเวียงจันทน์ในสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าธรรมเทววงศ์ได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสามไปยังเมืองเชียงคำชั่วคราว ในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อกองทัพไทยตีเวียงจันทน์อีกครั้ง ชาวเมืองได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสามไปซ่อนไว้ที่ภูเขาควาย แต่กองทัพไทยค้นพบและได้นำพระพุทธรูปทั้งสามข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งไทย ระหว่างการล่องแพ พระสุกพลัดตกจมน้ำไป ส่วนพระเสริมและพระใสได้เดินทางมาถึงจังหวัดหนองคาย โดยพระเสริมถูกประดิษฐานที่วัดโพธิ์ชัย ขณะที่พระใสประดิษฐานที่วัดหอก่อง (ปัจจุบันคือวัดประดิษฐธรรมคุณ)

วัดโพธิ์ชัย เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดนิกายมหานิกาย ตั้งอยู่บนถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เดิมวัดนี้เป็นวัดร้างที่เรียกกันว่า “วัดผีผิว” ตั้งอยู่บริเวณบ้านไผ่ โดยไม่มีหลักฐานชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างวัด แต่คาดว่าเคยเป็นพระอารามสำคัญของเมืองเวียงจันทน์ในอดีต ในช่วงที่ท้าวสุวอธรรมมา (บุญมา) อุปฮาดเมืองยโสธร ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระปทุมเทวาภิบาล (บุญมา) และสร้างเมืองหนองคายขึ้นที่บ้านไผ่ ได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญจากเวียงจันทน์ ได้แก่ พระเสริมและพระใส ซึ่งถูกยึดมาในช่วงปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ มาประดิษฐานที่วัดหอก่องในปี พ.ศ. 2372 อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2479 เกิดแผ่นดินไหวบริเวณวัดหอก่อง ทำให้เกิดรอยแยกขนาดใหญ่ต่อหน้าพระเสริม ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ชาวเมืองและขุนนาง บ้างเชื่อว่าเป็นสัญญาณอาเพศหรือเหตุบ้านเมือง บ้างก็เชื่อว่าพระเสริมต้องการย้ายไปประดิษฐานที่วัดอื่น เนื่องจากวัดหอก่องมีขนาดเล็ก ไม่เหมาะสมสำหรับพระพุทธรูปสำคัญที่กษัตริย์

เวียงจันทน์ทรงสร้าง ด้วยเหตุนี้ พระปฐมเทวาทิบาลและกรรมการเมืองหนองคายจึงได้ปรึกษาหารือ และมีมติให้สร้างวัดใหญ่ขึ้นใหม่เพื่ออัญเชิญพระเสริมไปประดิษฐาน วัดแห่งนั้นก็คือวัดผิผิว ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดโพธิ์ชัย (กาญจนา แก้วเทพ, 2549)

วัดผิผิว เป็นวัดร้างที่มีความสำคัญในอดีต ภายในวัดประดิษฐานพระธาตุเจดีย์ลาวโบราณอันงดงาม แต่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ด้วยเหตุนี้ กรรมการเมืองหนองคายจึงมีมติให้บูรณะวัดผิผิวและเปลี่ยนชื่อเป็น "วัดโพธิ์ชัย" เมื่อมีการตัดสินใจดังกล่าว พระปฐมเทวาทิบาล (บุญมา) เจ้าเมืองหนองคายได้ปรึกษากับท่านญาครุหลักคำ พระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่สุดในเมืองหนองคาย เพื่อพัฒนาวัดผิผิว

ในปี พ.ศ. 2382 พระปฐมเทวาทิบาลเป็นประธานฝ่ายฆราวาส และท่านญาครุหลักคำเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ทำพิธี "ยกวัดโพธิ์ชัย" โดยการยกฐานะจากวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา พร้อมทั้งบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสำหรับพระภิกษุและสามเณร วัดโพธิ์ชัยจึงได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2382 ตามบันทึกในพงศาวดารย่อเมืองเวียงจันทน์ เมื่อการบูรณะแล้วเสร็จ พระปฐมเทวาทิบาลได้อัญเชิญท่านญาครุหลักคำเป็นเจ้าอาวาส และได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระเสริมจากวัดหอก่องมาประดิษฐาน ณ พระอุโบสถของวัดโพธิ์ชัย นับตั้งแต่นั้น วัดโพธิ์ชัยจึงกลายเป็นพระอารามหลวงประจำเมืองหนองคาย

ภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญไซ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งหล่อด้วยทองคำสีสุก มีขนาดหน้าตักกว้าง 2 ศอก 8 นิ้ว และสูงจากฐานถึงยอดพระเกศ 4 ศอก 1 นิ้ว ในยุคที่อาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวกำลังรุ่งเรือง มีกษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2093-2115 ในช่วงต้นของการขึ้นครองราชบัลลังก์ พระองค์ได้รับการอภิเษกเป็นกษัตริย์แห่งล้านนาเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่พระราชบิดาสวรรคตอย่างกะทันหัน พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงเสด็จกลับมาครองราชย์ที่กรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว (หลวงพระบาง) อีกครั้ง ในช่วงเวลานั้น อาณาจักรล้านช้างต้องเผชิญสงครามกับพม่าหลายครั้ง โดยเฉพาะกรุงหลวงพระบางซึ่งตั้งอยู่ในชัยภูมิที่เสี่ยงต่อการถูกรุกราน พระองค์จึงได้ปรึกษากับบรรดาพระสังฆราชและขุนนาง ก่อนตัดสินใจย้ายเมืองหลวงมายังนครเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2106 พร้อมกับอพยพประชาชนจากหลวงพระบาง แพร่ น่าน พะเยา และบางส่วนของเชียงใหม่ มาอยู่ที่เวียงจันทน์ และเมืองใกล้เคียง เช่น เมืองศรีเชียงใหม่ กองนาง ทาบ่อ เวียงคุก หนองคาย และปากห้วยหลวง (โพนพิสัย) ในเวลาต่อมา สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุนวรธานีและเจ้าเหม็น ซึ่งเป็นข้าหลวง อัญเชิญพระเสริมจากวัดโพธิ์ชัยไปยังกรุงเทพฯ ขุนวรธานียังมีความตั้งใจจะอัญเชิญพระใสไปพร้อมกันด้วย แต่เกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้น เมื่อเกวียนที่ใช้บรรทุกพระใสไม่สามารถเคลื่อนไปได้ แม้จะใช้กำลังหรือพยายามหลายวิธี จนเกวียนหักลง และเกวียนใหม่ก็ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงตกลงกันว่าให้อัญเชิญพระใสประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัยแทน ขณะที่พระเสริมถูกอัญเชิญไปยังกรุงเทพฯ (พระอริยานุวัตรเขมาจารีเถระ, 2536)

ศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีบริการสื่อการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอน และมีบุคคลากรอำนวยความสะดวก มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึง และครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนและทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (บุญส่ง บุญทศ, 2543)

การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน คือ สถานที่เก็บ รวบรวม นำเสนอ เผยแพร่ ถ่ายทอด และส่งเสริมการเรียนรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และเรื่องราว ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในการเรียนรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และเรื่องราว ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2551) และเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง การสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการจัดให้มีการศึกษาที่เกื้อหนุนให้บุคคลในชุมชน สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ภายใต้อะไรที่มีอยู่ในสังคมรอบ ๆ ตัว ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จากประสบการณ์ของวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในลักษณะของการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะ ในห้องเรียน

ดังนั้น การสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะก่อประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพจากประสบการณ์ตรง ซึ่งสัมผัสและจับต้องได้ ทั้งนี้ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไม่ได้มีเฉพาะต่อสมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลทั่วไป และผู้ที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และก่อให้เกิดการจารึกข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบด้วย เช่น 1. ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งที่มีในตำราเรียนและที่ไม่มีในตำราเรียน 2. ใช้เป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม 3. ใช้เป็นสถานที่พบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็น 4. ใช้เป็นแหล่งสถานที่ศึกษาดูงาน ฝึกฝนอาชีพ 5. ใช้เป็นสื่อเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนการสอนที่มีมิติ มีชีวิต เช่น จิตกรรมฝาผนัง ร่องรอยประวัติศาสตร์ นิเวศวิทยา สัตว์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน (แมลง นก ปลา ฯลฯ) เป็นต้น 6. ใช้เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ข่าวสารทั่ว ๆ ไป รวมทั้งเป็นสถานที่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ หรือแจ้งข้อมูลที่ต้องการสื่อไปถึงคนในชุมชน 7. ใช้เป็นศูนย์กลางในการ

รวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ ไม่ให้ลบเลือนสำหรับสืบต่อไปยังชนรุ่นหลัง 8. ใช้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ อาทิ เป็นศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นจุดรวบรวมผลผลิต พื้นที่รวมกลุ่มทำกิจกรรมของแม่บ้าน ฯลฯ (ครรชิต พุทธิโกษา, 2554)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย เพื่อพัฒนาให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ที่ทันสมัยสอดคล้องกับยุคสมัย และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ที่สืบทอดกันมายาวนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อประเมินความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย
4. เพื่อทดสอบการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย
5. เพื่อประเมินและรับรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิของการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development = R&D) มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยมี 5 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย พบว่า การพัฒนาระบบการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.56 และอยู่ในระดับมากที่สุด ในทุกๆ ด้านแหล่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.66 รองลงมาด้านอาคารสถานที่ มีค่าเฉลี่ย 4.56 ด้านเครือข่าย มีค่าเฉลี่ย 4.54 ด้านการบริการ มีค่าเฉลี่ย 4.51 และด้านการบริหาร มีค่าเฉลี่ย 4.51 ตามลำดับ

การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ด้านพระพุทธรักษา จำนวน 5 รูป ด้านวัฒนธรรม จำนวน 4 ท่าน ด้านการศึกษา จำนวน 2 ท่าน และด้านปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 ท่าน รวมจำนวนทั้งสิ้น 13 รูป/คน

- 2) ประเมินความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย

3) พัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสรุปข้อมูลสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการสร้างชุดกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาระบบ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา และด้านกิจกรรม รวมจำนวนทั้งสิ้น 6 รูป/คน เพื่อยกร่างศูนย์การเรียนรู้

4) ทดสอบการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย พบว่าการประเมินการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.45 โดยมีข้อ คนคิดว่าการมีศูนย์การเรียนรู้ภายในวัดเหมาะสม กิจกรรมมีประโยชน์ต่อประชาชนที่เข้าร่วม และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน กิจกรรมมีความหลากหลายและสามารถเลือกทำกิจกรรมได้ตามความต้องการ และสถานที่ศูนย์การเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม สะดวกสบาย อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.56 4.59 4.61 และ 4.62 ตามลำดับ โดยคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 4.24

5) ประเมินและรับรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิของการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย พบว่า คณะกรรมการทุกคนที่เข้าร่วมประชุมมีมติในที่ประชุมว่า วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย เป็นวันที่มีความพร้อมทั้ง 5 ด้าน 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านอาคารสถานที่ 3) ด้านแหล่งการเรียนรู้ 4) ด้านการบริการ และ 5) ด้านเครือข่าย สามารถที่จะพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) ซึ่งในศูนย์การเรียนรู้ก็จะมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับประชาชนที่สนใจเป็นอย่างมาก ภายในแหล่งการเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) ก็จะประกอบด้วย 1) พระพุทธปฏิมาองค์หลวงพ่อบุญ 2) พระธาตุพระอรหันต์ 3) หงอนพญานาค 4) จิตรกรรมฝาผนัง 5) สรงน้ำหลวงพ่อบุญ 6) วัดอุโบสถประจำ 7) สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น 8) สวดมนต์ข้ามปี 9) พิธีหล่อเทียนพรรษา และ 10) ประเพณีตักบาตรเทโวโรหนะ ก็จะเป็นจุดหลักๆ ให้ผู้ที่เข้ามาชมได้เยี่ยมชม อีกทั้งซึ่งทางวัดโพธิ์ชัยได้มุ่งเน้นจะพัฒนาศูนย์การเรียนรู้นี้ เพื่อสร้างเสริมเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของวัดโพธิ์ชัยด้วย โดยได้กำหนดโมเดล ของวัดโพธิ์ชัยขึ้นมาเพื่อพัฒนาเป็น **วัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM** มุ่งที่จะพัฒนาให้ประชาชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมกับวัดได้เห็นคุณค่าของการเรียนผ่านศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ อธิบายได้ 5 ส คือ ส ที่หนึ่ง คือ สร้างสรรค์ หมายถึง สร้างสรรค์สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ ส ที่สอง คือ สาระ หมายถึง กำหนดเนื้อหาสาระแหล่งการเรียนรู้ในศูนย์ตรงเป้า ส ที่สาม คือ สงบ หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นเตือนให้เกิดความสงบ ภายใน ส ที่สี่ คือ สติ หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ช่วยตระหนักรู้ให้เกิดสติ ในการดำรงชีวิตประจำวัน และ ส ที่ห้า คือ สำนึก หมายถึง แหล่งการเรียนรู้สะท้อนคุณค่าภายในตนทำให้เกิดปัญญาด้วย ในศูนย์การเรียนรู้จะมีสถานที่ติดต่อประสานงานกับผู้เข้าชมศูนย์การเรียนรู้ มีไลน์ มีเฟซบุ๊ก ไว้สำหรับติดต่อเข้าชมศูนย์ ภายในศูนย์ก็จะจัดมีคฤหาสน์ประจำศูนย์คอยให้บริการประชาชนที่สนใจเข้าชมศูนย์การเรียนรู้อีกด้วย มีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ศูนย์การเรียนรู้ 10 ศูนย์

ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.778) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.820) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.814) และด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.900)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า มี 5 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ ด้านแหล่งการเรียนรู้ ด้านการบริการ และด้านเครือข่าย

2. ประเมินความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.56 และอยู่ในระดับมากที่สุด ในทุก ๆ ด้าน แหล่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.66 รองลงมาด้านอาคารสถานที่ มีค่าเฉลี่ย 4.56 ด้านเครือข่าย มีค่าเฉลี่ย 4.54 ด้านการบริการ มีค่าเฉลี่ย 4.51 และด้านการบริหาร มีค่าเฉลี่ย 4.51 ตามลำดับ

3. การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย พบว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนของศูนย์การเรียนนี้ ถูกออกแบบโดยคำนึงถึงบริบทพื้นที่ แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ภายในวัดโพธิ์ชัย กระบวนการสอนของศูนย์การเรียนได้ใช้หลักการ “วัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM” ซึ่งประกอบด้วย: **ส ที่หนึ่ง สร้างสรรค์** หมายถึง การนำสิ่งที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนที่สร้างสรรค์และมีคุณค่า **ส ที่สอง สาระ** หมายถึง การกำหนดเนื้อหาสาระภายในศูนย์การเรียนให้ตรงประเด็นและมีความหมาย **ส ที่สาม สงบ** หมายถึง ศูนย์การเรียนที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความสงบทั้งทางกายและใจ **ส ที่สี่ สติ** หมายถึง การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีสติและตระหนักรู้ในสิ่งที่ศึกษา **ส ที่ห้า สำนึก** หมายถึง การสะท้อนคุณค่าภายในตนเอง ส่งเสริมให้เกิดปัญญาและความเข้าใจลึกซึ้ง **วัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM** นำมาบูรณาการผ่านศูนย์การเรียน 10 ศูนย์ การเรียนรู้หลัก ๆ ดังนี้ **ศูนย์การเรียนที่ 1 พระพุทธรูปปางมารวิชัย หลวงพ่อพระใส** เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก มีพระรูปลักษณะงดงามมาก ขนาดหน้าตัก กว้าง 2 คืบ 8 นิ้ว ส่วนสูงจากพระชงฆ์เบื้องล่างถึงยอดพระเกศ 4 คืบ 1 นิ้ว ปัจจุบันได้ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) **ศูนย์การเรียนที่ 2 พระธาตุพระอรหันต์** มีตำนานอริราชศัตรูได้ระบุว่า พระธาตุอรหันต์สร้างขึ้นในยุคของการบูรณะพระธาตุพนม ครั้งที่ 2 สมัยพระยาสุเมตตวงศา กษัตริย์ผู้ปกครองมรุกขนคร ครั้งเมื่อพระอรหันต์ทั้ง 5 ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุในสถานที่สำคัญ ตามตำนานอริราชศัตรู และนำไปประดิษฐานไว้ใน “เจดีย์พระอรหันต์” ที่ประดิษฐานอยู่บริเวณหน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ในปัจจุบัน **ศูนย์การเรียนที่ 3**

หงอนพญานาค หงอนพญานาคทั้ง 2 ชั้น มีรูปร่างสามเหลี่ยม ฐานกว้าง 4 นิ้ว สูง 6 นิ้ว มีผิวขรุขระ คล้ายหินปูน มีรอยเป็นแนวตามความสูง 4 รอย และ 5 รอย ฐานมีสีน้ำตาลเข้ม ส่วนปลายเป็นสีขาว โคนงอเล็กน้อย **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 4 จิตรกรรมฝาผนัง** เป็นภาพประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหลวงพ่อบุญรอด และประเพณี วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ชาวเมืองจังหวัดหนองคาย **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 5 สรงน้ำหลวงพ่อบุญรอด** จัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี โดยมีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อบุญรอดจากพระอุโบสถ แล้วแห่รอบพระอุโบสถ อีกทั้งยังมีการแห่รอบเมืองหนองคาย ให้ประชาชนได้สรงน้ำในช่วงสงกรานต์ **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 6 วัดอุโบสถประจําวัด** วัดอุโบสถประจําวัดโพธิ์ชัยที่สำคัญ ประกอบด้วย 1. หลวงพ่อบุญรอด 2. พระพุทธรูปบริวาร ชาย-ขาว 3. พระธาตุอรหันต์ 4. ใบเสมา 5. เทวรูปศิลาหินโบราณ และ 6. เครื่องราชบรรณาการช้าง อีกมามาย **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 7 สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น** วัดโพธิ์ชัย ได้จัดกิจกรรมสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็นเป็นประจำทุกวัน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนชาวจังหวัดหนองคายได้สร้างสะพานบุญ และเป็นแหล่งเจริญสติภาวนา และเสริมสร้างสุขภาวะเชิงบวกทางจิตที่ดี **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 8 สวดมนต์ข้ามปี** จัดขึ้นในวันสิ้นปีเก่าของทุกปี วัดโพธิ์ชัยได้เชิญชวนประชาชนชาวจังหวัดหนองคาย มาสวดมนต์ข้ามปี รักษาศีล เจริญสติภาวนา เตรียมความพร้อมทั้งกายและใจ สติปัญญา ให้พร้อมก่อนเริ่มต้นปีใหม่ อีกทั้งยังสร้างสิริมงคล ในช่วงขึ้นปีใหม่ เพื่อให้มีแต่สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นกับตนเองตลอดทั้งปีด้วย **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 9 พิธีหล่อเทียนพรรษา** จัดขึ้นในช่วงเทศกาลวันเข้าพรรษาของทุกปี เป็นกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาเพื่อสืบทอดประเพณีโบราณ เป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล เมื่อถึงวันเข้าพรรษา ชาวพุทธนิยมนำเทียนที่หล่อแล้วไปถวายตามวัดต่าง ๆ เพื่อจุดให้แสงสว่างตลอดฤดูกาลเข้าพรรษา **ศูนย์การเรียนรู้ที่ 10 ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ** จัดขึ้นในช่วงเทศกาลหลังวันออกพรรษาหนึ่งวัน เพื่อสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกปี การตักบาตรเทโว หรือวันเทโวโรหณะ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ ขึ้นดาวดึงส์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งพระพุทธเจ้าจะทรงถึงโลกมนุษย์ในวันรุ่งขึ้นของอีกวันหนึ่ง คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 และบิณฑบาตในเช้าวันนั้น ดังนั้นวันตักบาตรเทโวจึงเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11

4. การทดสอบการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญรอด (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า การประเมินระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญรอด (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการมีศูนย์การเรียนรู้ภายในวัดเหมาะสม กิจกรรมมีประโยชน์ต่อประชาชนที่เข้าร่วม และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน กิจกรรมมีความหลากหลายและสามารถเลือกทำกิจกรรมได้ตามความต้องการ และสถานที่ศูนย์การเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม สะดวกสบาย อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ โดยท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม อยู่ในระดับมาก

5. การประเมินและรับรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิของการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญรอด (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ ซึ่งการศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่สนใจอย่างยิ่ง

อภิปรายผล

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้หลวงพ่อบุญ (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคายนั้น ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ขึ้นภายในวัด ถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของสาธุชนชาวพุทธ เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวจังหวัดหนองคาย โดยมีหลวงพ่อบุญเป็นฐานศูนย์รวมจิตใจของผู้คนที่เข้ามาสักการะหลวงพ่อบุญ เพื่อกระตุ้นเตือนให้คนสนใจ เกิดสาระ เกิดความสงบ เกิดสติ เกิดความสำนึก เกิดคุณค่า และเกิดปัญญาต่อผู้คน สอดคล้องกับพระครูปลัดสราวุธ ฐิตปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า มี 6 องค์ประกอบ คือ (1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสนับสนุนการศึกษา ตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน โดยการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชน (2) มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อน โดยการเรียนรู้และร่วมกัน แสวงหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น (3) มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน โดยการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาสารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการ (4) เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะจารีตประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน โดยจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น (5) เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความร่มเย็น โดยปรับภูมิทัศน์ให้สลับเปลี่ยน (6) เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง โดยจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ส่งเสริมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับบริการสืบค้น สารสนเทศ โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปญโญ, 2560)

การนำเสนอข้อมูลกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ มีลักษณะหลากหลายและน่าสนใจ กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องประวัติของหลวงพ่อบุญ และประเพณีวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน สะท้อนถึงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุญาดา สุนทรสารทูล ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบความร่วมมือ 4 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างครอบครัวต้นแบบที่มีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่ดี ซึ่งจะขยายผลโดยการจัดกิจกรรมร่วมกับครอบครัวที่

เข้าร่วมโครงการ และต่อเนื่องไปยังชุมชนใกล้เคียง 2) การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน รวมถึงภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่การวางแผน ปฏิบัติการ ตรวจสอบ และประเมินผล 3) การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางสังคม เช่น การจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์โดยมีครูอาสาสมัครดูแลและให้คำแนะนำ 4) การเชิญชวนภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงาน นอกจากนี้ยังมีการจัดโครงการนำครอบครัวต้นแบบไปประชาสัมพันธ์และศึกษาดูงานเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (สุญาดา สุนทรสารทูล, 2552)

ศูนย์การเรียนรู้เปรียบเสมือนแหล่งรวมคลังความรู้ คลังปัญญา เป็นแหล่งสืบค้น ค้นหา สิ่งที่น่าสนใจ เพื่อตอบคำถาม ตอบข้อสงสัย ไขปัญหาให้กระจ่างแจ้ง ดังนั้น ศูนย์เรียนรู้จึงต้องมีความพร้อมทั้งด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ ด้านแหล่งการเรียนรู้ ด้านการบริการ และด้านเครือข่าย เพื่อรองรับกับการเข้ามาศึกษาหาความรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ สอดคล้องกับชุดิมา สัจจามันท์ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์และแนวทางการ บูรณาการการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีการจัดการศึกษาตามอัยาศัย” ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีบทบาทเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามอัยาศัย โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เป็นแหล่งปลูกฝังศีลธรรม สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลชุมชนและสังคม 2. วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยได้ดำเนินการสอดคล้องตามแนวทางการจัดการศึกษามาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบแหล่งการเรียนรู้สำคัญที่จัดตั้งและบริการเรียนรู้แก่ประชาชน (ชุดิมา สัจจามันท์, 2548)

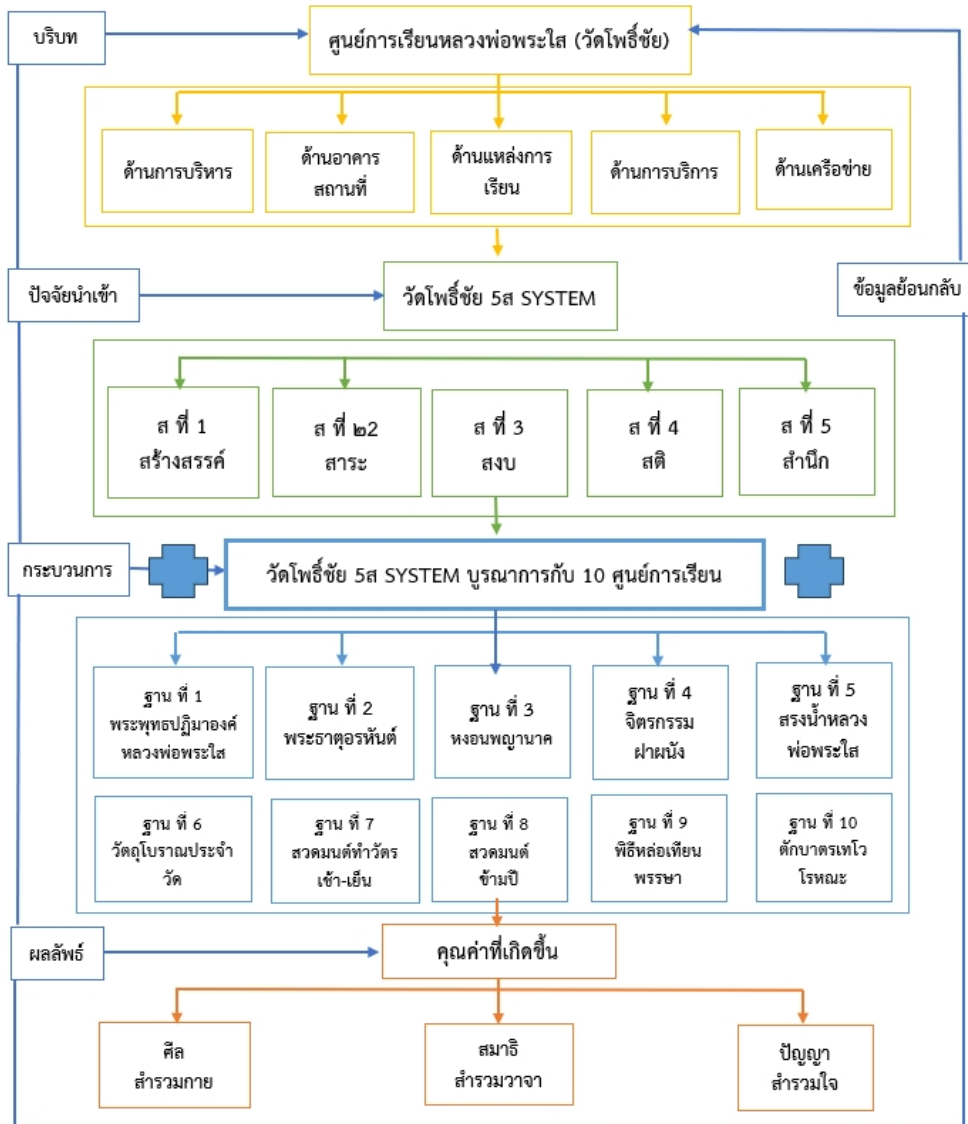
สรุปความว่า ศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อดุสิต (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย เป็นวัดที่มีความพร้อมทั้ง 5 ด้าน 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านอาคารสถานที่ 3) ด้านแหล่งการเรียนรู้ 4) ด้านการบริการ และ 5) ด้านเครือข่าย สามารถที่จะพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อดุสิต (วัดโพธิ์ชัย) ซึ่งในศูนย์การเรียนรู้ก็จะมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับประชาชนที่สนใจเป็นอย่างมาก ภายในแหล่งการเรียนรู้หลวงพ่อดุสิต ก็จะประกอบด้วย 1) พระพุทธรูปปางหลวงพ่อดุสิต 2) พระธาตุพระอรหันต์ 3) หงอนพญานาค 4) จิตรกรรมฝาผนัง 5) สรงน้ำหลวงพ่อดุสิต 6) วัดอุโบสถประจำ 7) สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น 8) สวดมนต์ข้ามปี 9) พิธีหล่อเทียนพรรษา และ 10) ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ก็จะเป็นจุดหลัก ๆ ให้ผู้ที่เข้ามาชมได้เยี่ยมชม อีกทั้งซึ่งทางวัดโพธิ์ชัยได้มุ่งเน้นจะพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของวัดโพธิ์ชัยด้วย โดยได้กำหนดโมเดลของวัดโพธิ์ชัยขึ้นมาเพื่อพัฒนาเป็นวัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM มุ่งที่จะพัฒนาให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกับวัดได้เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ อธิบายได้ 5ส คือ ส ที่หนึ่ง คือ สร้างสรรค์ ส ที่สอง คือ สาระ ส ที่สาม คือ สงบ ส ที่สี่ คือ สติ และ ส ที่ห้า คือ สำนึก ในศูนย์การเรียนรู้จะมีสถานที่ติดต่อประสานงานกับผู้เข้า

ชมศูนย์การเรียนรู้ มีไลน์ มีเฟสบุ๊ค ไว้สำหรับติดต่อเข้าชมศูนย์ ภายในศูนย์ก็จะจัดมัคคุเทศก์ประจำศูนย์ คอยให้บริการประชาชนที่สนใจเข้าชมศูนย์การเรียนรู้ด้วย

องค์ความรู้วิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ **วัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM** ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้ครอบคลุมบริบท 5 ด้าน ได้แก่ การบริหาร อาคารสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ การบริการ และเครือข่าย การประเมินความต้องการพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 และมีการบูรณาการระบบ “วัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM” ผ่านศูนย์การเรียนรู้ 10 ศูนย์ เช่น ศูนย์พระพุทธปฏิมาหลวงพ่อพระใส พระธาตุพระอรหันต์ จิตรกรรมฝาผนัง และประเพณีต่าง ๆ จากการทดลองใช้กิจกรรม พบว่า ผลลัพธ์อยู่ในระดับดีมาก โดยมีการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใสมีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้สนใจ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรนำวัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM คือ ส ที่หนึ่ง คือ สร้างสรรค์ ส ที่สอง ส ที่สาม คือ สงบ ส ที่สี่ คือ สติ ส ที่ห้า คือ สำนึก นำไปปรับใช้กับวัดที่มีความพร้อมหรือวัดที่สนใจ เพื่อพัฒนาต่อยอดให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ใหม่ๆ มีความหลากหลายมากขึ้น และทันสมัย

2) ควรส่งเสริมวัดโพธิ์ชัย 5ส SYSTEM และสนับสนุนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้กับวัดที่สนใจ หรือหน่วยงานที่สนใจ อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรนำ 5ส SYSTEM คือ ส ที่หนึ่ง คือ สร้างสรรค์ ส ที่สอง ส ที่สาม คือ สงบ ส ที่สี่ คือ สติ ส ที่ห้า คือ สำนึก ไปปรับใช้กับวัดที่มีความพร้อมหรือวัดที่สนใจ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อส่งเสริมให้คณะสงฆ์ได้เรียนรู้การบริหาร การดูแลอาคารสถานที่ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การบริการ และการสร้างเครือข่าย ที่เกิดขึ้นภายในศูนย์การเรียนรู้

2) ควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ด้วยกัน เพื่อการปรับตัวในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เข้มแข็ง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบศูนย์การเรียนรู้หลวงพ่อพระใส (วัดโพธิ์ชัย) จังหวัดหนองคาย ได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 108 ฉบับ เพื่อสำรวจความต้องการ ซึ่งในจำนวนนี้ยังน้อยเกินไป ควรแจกแบบสอบถามให้มากขึ้นกว่านี้ เพื่อยืนยันความต้องการที่แม่นยำและครอบคลุมในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2) ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เหมาะกับประชาชนทุกช่วงวัย เพื่อการศึกษาเรียนรู้ที่เหมาะสม และเข้ากับยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2551). *คู่มือศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฉบับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาชนิษฐ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *คติชาวบ้านอีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : อักษรวัฒนาการพิมพ์.
- ครรชิต พุทธโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- ชุตินา สัจจามันท์. (2548). รูปแบบยุทธศาสตร์และแนวทางการบูรณาการการศาสนากับการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญส่ง บุญทศ. (2543). ศึกษากรณีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร. ใน *ภาคินพนธ์ กคม. การบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปัญโญ. (2560). การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 505-522.
- พระอริยานุวัตรเมหาจารีเถระ. (2536). *คติความเชื่อของชาวอีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุญาดา สุนทรสารทูล. (2552). รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. ใน *ดุชนิพนธ์ สาขาวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.